

Rolul coalițiilor de dezvoltare în regenerarea urbană. Cazul unui proiect de revitalizare a unei zone industriale din București

Ioana Petrescu

Euronet Services București

Urban Regeneration policies have been developed in Western countries in response to the negative effects cities were confronted with after undertaken processes of deindustrialization and suburban sprawl. The qualitative research I have conducted between 19 March-5 April 2006 was designed as an explorativ case study focused on the development of an urban regeneration coalition targeting the regeneration of a formal industrial area located in Ravoha neighbourhood in Bucharest. This study aims to contribute to the field of urban regeneration research in the post-socialist countries and analyses urban regeneration from the perspective of local and global factors.

Keywords: urban regeneration, public-privat partnerships, global-local dynamics

Cuvinte-cheie: regenerarea urbană, parteneriatul public-privat, dinamica global-local

Politicile de regenerare urbană au fost formulate inițial în spațiul occidental, și au reprezentat un răspuns la problemele cu care s-au confruntat orașele în urma dezindustrializării și suburbanizării. Printre acestea se numărau șomajul, lipsa investițiilor, declinul demografic, abandonul clădirilor din zonele centrale ale orașelor și degradarea acestora precum, creșterea criminalității. Astfel politicile de regenerare urbană din anii '70-'80 vizau cu precădere dezvoltarea economică a orașelor prin atragerea de investiții pentru activități comerciale și turistice. Această perioadă a determinat o accentuare a competiției dintre orașe pentru investiții și răspândirea parteneriatelor public-privat pentru regenerare urbană. Ulterior, începând cu anii '90, ca urmare a criticilor vizând consecințele sociale negative produse de o abordare pur economică, conceptul de regenerare urbană a fost revizuit pentru a include și preocupări de ordin social și ecologic.

În ceea ce privește spațiul post-socialist, regenerarea urbană reprezintă o temă puțin explorată (Feldman, 2000). Cercetarea calitativă pe care am realizat-o în perioada 19 martie-5 aprilie 2006 se constituie ca un studiu de caz al formării unei coaliții pentru regenerare urbană ale cărei acțiuni vizează reconversia unor spații industriale din cartierul Rahova, din București și revitalizarea zonei în ansamblu. Cercetarea își propune să contribuie la studiul regenerării urbane în spațiul post-socialist, urmărind modul în care se conturează o strategie de regenerare urbană ca rezultat al acțiunii unui complex de factori globali și locali. În continuare voi susține că spre deosebire de spațiul vestic unde regenerarea urbană se bazează de multe ori pe parteneriate public-privat ce presupun formarea unei coaliții între investitori și administrația publică, în cazul de față deși putem vorbi despre o inițiativă de construire a unui parteneriat public-privat, venită din partea unor investitori în colaborare cu

instituții culturale, administrația publică nu joacă un rol activ în coaliție. În plus, există o divergență a principiilor de dezvoltare urbană între administrația publică și coaliția în cauză ce poate fi explicată printr-o dinamică global-local.

Orașul post-industrial între regenerare urbană și gentrificare

În statele capitaliste avansate perioada de restructurare a economiei globale a dus la relocarea fabricilor, mai întâi în afara orașelor, iar apoi peste graniță în statele aflate în curs de dezvoltare. Dezindustrializarea a afectat economia orașelor, mai ales a celor cu profil industrial, determinând o rată ridicată a abandonului clădirilor și reducerea bugetului local datorită micșorării fondurilor obținute prin impozitare. O altă cauză care a contribuit la degradarea mai ales a zonelor centrale ale orașelor a fost suburbanizarea care a dus la fenomene de segregare socială între centru și suburbii, populația care locuia în zonele centrale fiind mai săracă decât cea din suburbii.

De asemenea, renunțarea la principiile statului bunăstării a determinat reducerea drastică a bugetelor locale. Astfel, a urmat o perioadă de accentuare a competiției dintre orașe pentru atragerea de investiții, pe parcursul căreia marketingul urban a devenit o componentă importantă a activității primăriei. Strategiile de regenerare urbană au încercat să schimbe imaginea orașelor industriale cu o imagine de tip post-industrial care a pus în evidență calitățile orașelor ca centre turistice, de divertisment și recreere. Astfel de strategii de regenerare urbană au fost criticate pentru că au favorizat apariția gentrificării, ducând de multe ori la segregare etnică și rasială (Zukin, 1987). Totuși, la ora actuală se încearcă o recuperare a dimensiunii sociale în cadrul strategiilor de regenerare urbană prin abordări care au ca obiectiv dezvoltarea urbană durabilă (Vilaplana, 1998).

Schimbarea imaginii orașelor industriale presupune o serie de strategii de marketing urban precum utilizarea resurselor naturale altădată folosite în producția industrială în scopuri recreative și înnoirea peisajului urban fie prin reciclarea spațiilor industriale și a clădirilor vechi, fie prin construirea unor spații noi destinate consumului și divertismentului. Interesul pentru construirea unei imagini post-industriale a orașelor s-a datorat în parte și modificărilor apărute în structura consumului o dată cu extinderea formelor flexibile de producție. Noile tendințe privind consumul pun accent pe valoarea estetică a bunurilor și pe diversitatea preferințelor individuale (Knox, 1991). Astfel de tendințe contribuie la o comodificare a culturii mai ales prin accelerarea consumului de bunuri cu încărcătură simbolică pe baza mecanismului modelor și diluării granițelor dintre cultura populară și cea elitistă (Lynch, 1991).

Producția de semne și simboluri a fost catalogată de anumiți autori drept o etapă de „acumulare reflexivă” în dezvoltarea capitalistă (Lash și Urry, 1994, *apud* Hollands și Chatterton, 2003) care presupune o expansiune a serviciilor și producției de bunuri cu caracter efemer sau spectaculos. Deși post-fordismul a produs o varietate foarte mare de bunuri și servicii, standardizarea specifică producției fordiste nu a dispărut însă și se face simțită prin reproducerea centrelor de consum și recreere în diferite orașe (Hollands și Chatterton, 2003). Industria turismului acțiunează, de asemenea, ca factor care favorizează crearea unei diversități artificiale.

Pe fundalul extinderii mișcării pentru conservarea arhitecturii industriale una dintre soluțiile adoptate pentru regenerarea urbană a zonelor industriale abandonate a fost reconversia lor în spații de birouri, complexe rezidențiale, zone comerciale și centre culturale. Printre pionierii reconversiei urbane s-au numărat mai ales artiștii prin transformarea halelor industriale în apartamente și ateliere de lucru cunoscute sub numele de „loft-uri”. Această idee a apărut în anii '60 printre artiștii din Paris și a devenit celebră ulterior prin adoptarea ei de către artiștii din

New York în reabilitarea urbană a districtului SoHo (Podmore, 1998). Prin implicarea întreprinderilor comerciale și a mass-mediei în proiectele de regenerare urbană, loft-ul a căpătat o valoare estetică dincolo de valoarea mai degrabă funcțională pe care o avusese la început (ibidem). Loft-ul a devenit astfel semnul distinctiv al unui anumit stil de viață.

Exemplele de reconversie urbană a fabricilor și a altor spații industriale abandonate sunt numeroase. În Barcelona, spre exemplu, o fabrică de ciment a fost transformată într-un complex rezidențial, în Helsinki o altă fabrică a devenit clădire de birouri, în Toronto un depozit a fost transformat în centru comercial, un atelier al unei fabrici auto din Bastille a devenit sediul unei asociații de artiști, o fabrică de ciocolată din Noiseil a devenit centru administrativ, iar o gară din St. Louis a fost transformată într-un centru multifuncțional care adăpostește magazine, restaurante și spații rezidențiale (Adelkovic și Adelkovic, 1998).

De regulă, programele de revitalizare urbană au utilizat trei tipuri de strategii pentru a atrage vizitatori în spațiile reabilite: punerea în valoare a mediului ca resursă pentru recreere (lacuri, activități, parcuri etc.), punerea în evidență a istoriei locale și a elementelor de patrimoniu și organizarea circuitelor turistice și a festivităților publice (Sieber, 1991).

Aceste strategii de regenerare urbană s-au concentrat asupra atragerii de investiții în scopul dezvoltării economice a orașelor afectate de dezindustrializare și au avut la bază coaliții de dezvoltare cunoscute sub numele de parteneriate public-privat (Molotch, 1976). Teoria „mașinării de dezvoltare” („growth machine”) (Molotch, 1976) și cea a regimurilor de guvernare urbană („urban regime theory”) reprezintă două direcții de cercetare în sociologia urbană care au apărut pe fundalul restructurării economiei globale. Ambele abordări alocă un rol important politicului în cadrul economiei politice urbane, iar accentul cade mai degrabă pe producție decât pe consum (Harding, 1999). Principalul punct de reper în aceste teorii este procesul

formării coalițiilor care vizează dezvoltarea economică a localităților.

Teoria regimurilor de guvernare urbană este preocupată de modul în care se formează și funcționează coalițiile public-privat. Susținătorii acestei teorii consideră că regimurile urbane acționează pe principiul interesului reciproc, printr-un sistem de „cooperare civică”. De asemenea, deciziile de guvernare se iau pe baza aranjamentelor informale dintre autoritățile publice și actorii privați implicați în procesul luării deciziilor. Pe de altă parte, teoria mașinării de dezvoltare abordează aceleași teme, dar susține că fluxul de influență circulă dinspre antreprenori spre autoritățile publice (Harding, 1999). Logan și Molotch, principalii reprezentanți ai tezei „mașinării de dezvoltare” preiau conceptul de „rentier” de la David Harvey (Savage și Warde, 1993) și susțin că în cadrul „coalițiilor de dezvoltare” („growth coalitions”) rolul cel mai activ îl au „rentierii”. Aceștia sunt antreprenori care dețin proprietăți într-o localitate și care au de câștigat de pe urma utilizării intensive a terenului și proprietăților pe care le dețin. Ei încearcă astfel să obțină sprijinul administrației publice locale pentru atragerea de investiții care să contribuie la dezvoltarea localităților sau regiunilor (atunci când coaliția de proprietari cuprinde reprezentanți ai mai multor orașe) sub aspect economic și demografic (Molotch, 1976, 311). Se consideră, de asemenea, că principiul dezvoltării localităților este principalul element care poate crea consens printre membrii coalițiilor. Acest tip de abordare a subliniat atât rolul convențiilor formale, cât și pe cel al aranjamentelor informale în cadrul coalițiilor public-privat (Harding, 1999).

În general, caracterul din ce în ce mai limitat al resurselor pentru dezvoltare urbană ca urmare a dezindustrializării și renunțării la principiile statului bunăstării au fost principalele cauze care au dus la formarea coalițiilor public-privat pentru regenerare urbană. Ele au apărut mai ales în Statele Unite unde ideea atragerii de investiții pentru dezvoltare locală prin coalizarea elitelor în jurul strategiilor de promovare a calităților orașelor,

era practică sub numele de „boosterism”. Perioada parteneriatelor public-privat care a fost declanșată în contextul noii restructurări economice a reprezentat o revenire la principiile antreprenoriale ale *boosterismului* dar a fost caracterizată însă de o aversiune față de risc mai mare din partea antreprenorilor comparativ cu perioadele anterioare (Harvey, 1989). De data aceasta avem de-a face cu un boosterism sprijinit de administrația publică, fie prin fonduri, fie prin lucrări publice de infrastructură (Molotch, 1976). Schimbările din anii '80 nu reflectă neapărat o trecere de la controlul statului la dominația pieței, ci mai degrabă o tranziție spre o formă diferită de intervenție din partea statului, un tip de intervenție care sprijină activ piața liberă (Savage și Warde, 1993).

Principalul argument adus de susținătorii acestor parteneriate este de natură economică și se referă la crearea de noi locuri de muncă. Însă, după cum observă Molotch (1976) acest argument este unul fals întrucât astfel de proiecte atrag mai degrabă emigranți și nu constituie o garanție pentru reducerea șomajului. De multe ori, astfel de proiecte dau greș, iar costurile acestor eșecuri sunt suportate în bună măsură de către partea publică, acesta fiind și unul dintre motivele pentru care proiectele de regenerare urbană puse în practică prin astfel de parteneriate public-privat au fost deseori criticate (Harvey, 1989).

Principală critică a teoriilor americane privind rolul parteneriatelor public-privat în dezvoltarea urbană a fost legată de etnocentrismul lor (Harding, 1999). Astfel, atunci când se încearcă utilizarea acestor concepte în spațiul vest european sau chiar est european, principală problemă care apare este adaptarea lor la o configurație diferită a mecanismelor instituționale și a relațiilor de putere care se stabilesc în cadrul coalițiilor pentru dezvoltare. Mai ales în Europa de Vest, în ultimii ani, o preocupare importantă în ceea ce privește dezvoltarea urbană a fost reconcilierea politicilor de dezvoltare cu politicile sociale, în ideea reducerii disparităților sociale (ibidem).

La începutul anilor '90 a avut loc o schimbare de viziune în privința principiilor de regenerare urbană, schimbare vizibilă mai cu seamă la nivelul Uniunii Europene prin programe de tipul Urban I și II. Noua viziune susține dezvoltarea urbană durabilă, adăugând dimensiunii economice a regenerării o dimensiune socială și o alta ecologică. Principalele direcții de acțiune apărute pe noua agendă a regenerării urbane (Skelcher, 1996, *apud* Vilaplana, 1998, 2) se referă la: 1) îmbunătățirea condiției mediului fizic în localități (este vizat mediul natural dar și cel construit); 2) stimularea economiei locale prin programe de recalificare destinate persoanelor aflate în șomaj; 3) abordarea unor probleme comunitare cum ar fi siguranța sau sănătatea publică; 4) dezvoltarea pe termen lung a localității prin creșterea potențialului comunităților privind participarea în procesul guvernării și alegerii unor strategii durabile de regenerare urbană.

Acest tip de abordare își propunea să elimine multe dintre dezavantajele programelor de regenerare urbană caracteristice anilor '80 prin încercarea de implicare a comunităților locale în luarea deciziilor privind proiectele de regenerare urbană. Astfel în locul parteneriatelor public-privat, au fost propuse parteneriatele multilaterale („multi-agency”) care presupun pe de o parte formarea unor parteneriate public-privat, iar pe de altă parte consolidarea unor rețele comunitare prin care reprezentanți ai comunităților locale să poată interacționa cu grupul investitorilor și cu cel al reprezentanților administrației publice (Vilaplana, 1998).

Totuși, una dintre problemele cu care se confruntă astfel de inițiative este rolul mai degrabă formal pe care îl au grupurile reprezentând interesele locale în astfel de parteneriate. Întrucât astfel de inițiative de implicare a grupurilor locale în procesul luării deciziilor în regenerarea urbană au apărut la nivel central și chiar supra-național, venind din partea Uniunii Europene, ele tind să se transforme în simple proceduri prin care grupurile locale sunt chemate să asiste la

întâlnirile formale ale membrilor coalițiilor de dezvoltare, în vreme ce deciziile importante sunt în continuare luate în urma contactelor informale la care nu participă însă grupurile reprezentând interesele locale (*ibidem*).

Conceptele privind regenerarea urbană dezvoltate în spațiul vestic sunt dificil de aplicat inițiativelor de regenerare urbană din Europa Centrală și de Est (Feldman, 2000) unde transformările post-socialiste se reflectă și în proiectele de regenerare urbană. În Europa de Est o dată cu privatizarea proprietății și începutul creșterii economice a avut loc un „boom” al construcțiilor, dar capacitatea administrației locale de a juca rolul de promotor al dezvoltării economice poate fi uneori limitată datorită lipsei resurselor financiare, lipsei expertizei și relațiilor tensionate dintre autoritățile centrale și cele locale, cum s-a întâmplat în cazul unui proiect de regenerare urbană din Tallinn (*ibidem*). Alteori administrația publică locală are un rol puternic în coalițiile de dezvoltare datorită proprietăților pe care le administrează și interdependenței puternice dintre capitalul politic și cel economic al elitelor locale active în coalițiile de dezvoltare (Kulcsar și Domokos, 2005).

Un studiu de caz privind natura coalițiilor de dezvoltare (în sensul conceptului de „growth machine” dezvoltat de Logan și Molotch) în două orașe din Ungaria (*ibidem*) arată că spre deosebire de cazul nord american unde clivajul dintre coalițiile de dezvoltare, grupurile de rezidenți și mici întreprinzători care se opun de multe ori proiectelor de dezvoltare urbană este mai pronunțat, în Ungaria acest clivaj tinde să fie mai estompat deoarece în post-socialism asociațiile comunitare și organizațiile non-profit sunt de regulă slabe în ceea ce privește opoziția față de proiectele de dezvoltare, în vreme ce nucleul coalițiilor de dezvoltare este mult mai puternic, și datorită faptului că elitele politice din perioada socialistă constituie noile elite economice în post-socialism. De asemenea, potrivit aceluiași studiu, rețelele politice de influență au un rol predominant în distribuția inegală a beneficiilor aduse de proiectele de

dezvoltare urbană. Această situație este favorizată și de faptul că statul continuă să aibă un rol redistributiv important în ceea ce privește resursele financiare alocate pentru dezvoltarea localităților.

Totuși parteneriatele de dezvoltare nu reușesc întotdeauna să acționeze ca un tot unitar. Un studiu de caz asupra unui proiect de regenerare urbană care urmărea să transforme portul orașului Tallinn, capitala Estoniei (Feldman, 2000) într-o zonă de servicii după modelul proiectelor de regenerare urbană din spațiul occidental arată că utilizarea unor concepte precum parteneriat public-privat s-a dovedit, în acest caz, mai degrabă forțată, întrucât nu a existat o colaborare între grupurile reprezentând interesele private și nici între aceste grupuri și administrația publică. Acest rezultat s-a datorat în parte rolului limitat al administrației publice locale în planificarea urbană datorită faptului că municipalitatea deținea un fond limitat de terenuri, iar atribuțiile sale se limitau mai degrabă la aspecte legate de utilizarea spațiului și designul urban și nu vizau în mod specific dezvoltarea economică locală.

Un alt proiect de regenerare urbană care viza o zonă din centrul orașului București a fost abandonat în cele din urmă din cauze cum ar fi instabilitatea cadrului instituțional, incertitudinile legate de regimul proprietății, divergențele dintre administrația locală și cea centrală și lipsa consensului în luarea deciziilor la nivelul municipalității care au subminat capacitatea administrației locale de a acționa (Blum, 2002). La această situație a contribuit și absența unor politici publice privind regenerarea urbană, fapt ce a favorizat formarea unei coaliții mai degrabă temporare care până la urmă s-a destrămat înainte de punerea în aplicare a proiectului.

În ceea ce privește problema caracterului elitist al parteneriatelor public-privat pentru regenerare urbană, criticile au subliniat problemele sociale ridicate de acest tip de inițiative. S-a pornit de la observația că astfel de proiecte determină apariția gentrificării, definită prin dislocări rezidențiale ale populației cu venituri mici datorită cotării mai

bune a zonei respective pe piața imobiliară și creșterii rapide a prețurilor la chirii, înlocuirea acestei categorii de populație de către o altă categorie cu un profil economic și socio-demografic specific, așa numiții „yuppies”, tineri cu un nivel de calificare ridicat, consumatori ai noilor bunuri culturale, cu slujbe bine plătite în domeniile aflate în expansiune din sectorul serviciilor (Short, 1989).

Fenomenul gentrificării a fost intens dezbătut, fiind considerat un nou „pattern” rezidențial cauzat de mișcarea pentru restaurarea clădirilor cu arhitectură industrială în zonele centrale ale orașelor (Zukin, 1987). Conceptul de gentrificare a fost introdus de un sociolog britanic, Ruth Glass (Glass, 1964, apud Zukin, 1987), pentru a descrie apariția unui flux nou de rezidenți aparținând clasei de mijloc în unele cartiere muncitorești din Londra. Dincolo de modificarea poziției socio-demografice a zonelor de rezidență noul concept viza și atașamentul noilor rezidenți față de valori estetice legate de ritmul vieții din centrul orașului, diferite de cele asociate vieții din suburbii.

Tema gentrificării a fost abordată din perspective diferite în funcție de accentul pus asupra factorilor economici sau demografici. Astfel, abordările care favorizează importanța factorilor economici analizează gentrificarea din perspectiva transformărilor economice structurale (dezindustrializarea care a produs spații abandonate în zone centrale, sporirea autonomiei fiscale a administrației locale și concentrarea capitalului financiar în districtele centrale ale orașelor) cu o ofertă atractivă de locuințe ieftine în zonele centrale pentru indivizii aparținând clasei de mijloc (Zukin, 1987), în timp ce abordările care accentuează importanța factorilor demografici privesc gentrificarea drept rezultat al creșterii cererii pentru tipul de locuințe care fac obiectul gentrificării, mai degrabă datorită unor cauze demografice (maturizarea așa numitei cohorte a „baby boom-ului”) și culturale (preferința pentru un stil de viață cu valențe estetice puternice). În cele din urmă s-a ajuns la concluzia că cele două tipuri de

explicații sunt complementare (London *et al.* 1986, apud Zukin, 1987).

În ceea ce privește apariția gentrificării în Europa Centrală și de Est, mecanismele prin care aceasta are loc precum și actorii implicați în acest proces diferă deseori de contextul occidental (Chelcea, 2000). Astfel studiul realizat de Liviu Chelcea (2000) asupra gentrificării într-o zonă centrală a Bucureștiului pune în evidență rolul statului în gentrificare prin vânzarea caselor naționalizate (care fac de multe ori obiectul gentrificării) la prețuri sub nivelul valorii de piață, fapt care încurajează apariția unei serii de aranjamente informale pentru repunerea caselor în circuitul pieței imobiliare.

Metodologie

Pentru studiul mișcării de regenerare urbană ce vizează zona Rahova-Piața George Coșbuc am ales ca metodă de cercetare studiul de caz pentru că am considerat că acesta mi-ar putea permite să surprind mai bine relațiile dintre actorii implicați în proiectul de regenerare urbană. Alte metode utilizate au fost interviul semi-structurat, observația directă și analiza documentelor sociale. Am realizat patru ghiduri de interviu, unul pentru administrația publică, unul pentru instituții culturale-educative, un altul pentru investitori și în fine unul pentru agenți imobiliari. De asemenea, am avut și o fișă de observație care a fost aplicată la una dintre întâlnirile membrilor parteneriatelor la care am participat.

În plus din zonă au fost fotografiate clădirile pentru a observa cât de animată este zona. Până acum nu au început lucrările pentru reconversia Vămii București Antrepozite. Singura clădire unde au fost începute lucrările este fabrica Bragadiru. În imediata apropiere a acesteia se află o piață de flori și o berărie germană. Acestea sunt singurele locații care atrag un oarecare trafic. În ansamblu însă, zona are un aer părăsit, cu multe spații nefolosite și clădiri în ruină. De asemenea, pe parcursul cercetării realizate în perioada 19 martie-5 aprilie 2006 am consultat și o serie de documente sociale

cum ar fi Planuri Urbanistice Zonale (PUZ) și Planul Urbanistic General (PUG), precum și articole din presă cu privire la proiectele de reconversie urbană din zonă.

În scopul asigurării *validității de construct* a demersului de cercetare am utilizat triangularea metodologică (Yin, 2005, Mucchielli, 2002), apelând la mai multe metode de cercetare pentru colectarea datelor: interviuri semi-structurate, observație directă și analiza documentelor sociale. Informațiile colectate prin aceste metode s-au dovedit a fi convergente.

Reconversie urbană într-o veche zonă industrială din apropierea centrului Bucureștiului

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, Calea Rahovei reprezenta una dintre principalele artere de circulație din București (Mihăilescu, 2003 [1917]). Când a început industrializarea Bucureștiului, în primii ani ai secolului al XX-lea, Calea Rahovei a devenit parte a unui sector industrial care începea de la Arsenalul Armatei din Dealul Spirii și continua Șoseaua Panduri, pe o zonă delimitată de Gara Filaret și Cotroceni pe care erau localizate cel puțin 20 de întreprinderi industriale (la nivelul anului 1912) care produceau diverse bunuri ca bazalt artificial, sticlărie, încălțăminte, bere, metalurgie, frângerii, chibrituri etc. (*ibidem*, 134-5).

Potrivit relatărilor unui reprezentant al Direcției Generale de Urbanism și Amenajarea Teritoriului din cadrul Primăriei Capitalei, dezvoltările care au avut loc în perioada socialistă au menținut profilul industrial al zonei prin ridicarea de noi fabrici în prelungirea celor vechi, dar decăderea acestor spații industriale – evidentă încă din timpul perioadei comuniste datorită învechirii tehnologiei, a fost accelerată după 1989 mai ales datorită prăbușirii pieței interne din cadrul blocului socialist, care a accentuat lipsa de rentabilitate a multora dintre aceste fabrici. Un alt factor important care a contribuit, după 1989, la decăderea acestor spații industriale a fost dezmembrarea lor în urma privatizărilor.

Acest aspect a fost pus în evidență și prin cercetările realizate de David Stark (1996) asupra modului în care întreprinderile de stat din Ungaria au fost dezasamblate în urma privatizărilor, iar resursele lor revalorificate în cadrul unor rețele de companii mai mici în care granițele dintre public și privat erau permeabile. Din acest motiv acuzația de ilegalitate a planat asupra celor mai multe dintre aceste privatizări în România și în Europa de Est.

Întrucât regimul de proprietate al fabricilor din București este relativ clarificat la ora actuală și tot mai multe companii imobiliare se află în căutare de spații pentru construcția de birouri, tendința globală de reconversie urbană a spațiilor industriale abandonate a început să se manifeste și în București. În momentul de față se află în stadiu de proiect transformarea unor spații industriale în zone pentru servicii. De exemplu, clădirile Fabricii de Glucoză au fost transformate în hotel și sedii de birouri, Fabrica de ciorapi de pe Bulevardul 11 iunie a fost transformată într-un club, iar complexul industrial Semănătoarea va deveni ansamblu rezidențial cu facilități de petrecere a timpului liber.

Ceea ce reține însă atenția în cazul pe care îl studiem este coalizarea actorilor implicați în acțiuni de reconversie urbană, în jurul problemei dezvoltării urbane pe termen lung. Nucleul de regenerare urbană în jurul căruia s-au format parteneriate, pe care le vom analiza, vizează o serie de clădiri cu arhitectură industrială de sfârșit de secol al XIX-lea situate pe Calea Rahovei, în apropierea rondonului George Coșbuc (la intersecția Bulevardului Regina Maria cu Bulevardul George Coșbuc). Clădirile pe care le am în vedere sunt Vama București – Antrepozite, Fabrica de bere Bragadiru (cunoscută după 1948 drept Bere Rahova), și Palatul Bragadiru (cunoscut sub numele de Casa de Cultură Lenin după 1948, actualmente redenumitul Colosseum).

Vama București Antrepozite a fost concepută de către arhitectul Giulio Magni, construcția începută în 1894 făcând parte din unul dintre primele programe de modernizare a orașului și cuprinzând Bursa Mărfurilor, o clădire administrativă, patru depozite și unul

dintre primele turnuri de apă din România. După instalarea regimului comunist și trecerea la un regim economic bazat pe planificare, funcția bursei de mărfuri s-a pierdut, clădirea Vămii fiind folosită mai ales drept spațiu de depozitare, (de exemplu în anii '80 ca zonă de depozitare pentru șantierul de construcție a Casei Poporului, astăzi Palatul Parlamentului) (<http://www.adplayers.ro/?id=3&news=348>).

La ora actuală, Bursa Mărfurilor reprezintă obiectul unui plan de reconversie urbană susținut de o serie de investitori din care fac parte o companie de relații publice, o companie de publicitate, o companie de web design, un birou de arhitectură și o fundație pentru artă contemporană. Acest proiect cunoscut și sub numele de ARK, după cum reiese din interviuri, a fost inițiat de compania de relații publice și compania de publicitate în urma achiziționării Bursei de Mărfuri. Conform unei declarații publice făcute de reprezentanții companiilor care colaborează la acest proiect „În centrul ARK se vor reuni companii ai căror numitori comuni sunt creativitatea, comunicarea și vizualul și ne dorim ca spațiul în care vom lucra să exprime activitățile și stilul nostru”. (<http://www.adplayers.ro/?id=3&news=348>).

Planul de reconversie presupune amenajarea unor spații de birouri la etaje, urmând ca parterul să adăpostească magazine, galerii de artă și cafenele, ceea ce se dorește fiind îmbinarea istoricului clădirii cu elemente de arhitectură contemporană și crearea unui centru în care funcțiile economice și cele culturale să se îmbine după modelul dezvoltării districtului american SoHo. Reprezentantul companiei de relații publice consideră că

„Zona aceea are potențialul de a deveni un nou centru al Bucureștiului. [...] Al doilea lucru de care m-am legat, deci de fondul deja existent de clădiri și de terenurile goale din jur care-ți permit clădiri noi. Poate să fie o combinație foarte interesantă între vechi și nou și poate să fie ceva gen... un SoHo al Bucureștiului.”

Cea de-a doua clădire din ansamblul industrial al zonei este fabrica de bere Bragadiru. Aceasta a fost înființată în 1909 de către Dumitru Marinescu Bragadiru, negustor și industriaș care la sfârșitul secolului al XIX-lea avea în arendă mai multe fabrici de spirt. O dată cu fabrica de bere a fost construit și un Palat de cultură destinat angajaților fabricii, cunoscut și ca Palatul Bragadiru. Acesta găzduia o sală de bal la parter care putea funcționa și ca sală de teatru sau de concerte, o bibliotecă, o popicărie și câteva magazine (<http://www.colosseum.fr/ballroom/index.php?page=history-founder>). Odată cu naționalizarea, începând cu 1948, proprietățile lui Dumitru Marinescu Bragadiru au fost confiscate, intrând în proprietatea statului; fabrica de bere a devenit Bere Rahova, iar palatul de cultură, Casa de Cultură Lenin. După căderea regimului comunist și promulgarea legilor de retrocedare a proprietăților naționalizate, Palatul Bragadiru a fost retrocedat moștenitorilor proprietarului în baza legii 10/ 2001.

Formarea coaliției „Va Urma” și conturarea unui program de acțiune

Colaborarea pentru regenerare urbană numită de către creatorii săi „Va Urma, Mișcarea de Regenerare Urbană și Culturală”, s-a format între compania de relații publice (care reprezintă unul dintre proprietarii Bursei de Mărfuri din cadrul Vămii București – Antrepozite) și Consiliul Britanic (organizație culturală nonprofit). Potrivit reprezentantului companiei de relații publice motivația care a stat la baza acestei inițiative a fost atât de natură economică, cât și cultural-estetică. Pe de o parte, se dorea transformarea zonei dintr-un spațiu neglijat și abandonat, într-o zonă circulată printr-o încercare de marketing urban, de schimbare a imaginii acesteia la nivelul orașului, iar pe de altă parte, se urmărea împiedicarea unor posibile acțiuni de demolare a clădirilor adiacente Bursei de Mărfuri și adoptarea unui stil unitar în privința reconversiei.

Colaborarea cu Consiliul Britanic a apărut ca urmare a dorinței de continuare a unor proiecte artistice în spațiul public care au avut loc pe parcursul câtorva ani și vizau zona Centrului Istoric. De asemenea, Consiliul Britanic a venit cu inițiativa unui forum numit Forumul Marea Britanie și Europa de Sud-Est care conține și o componentă adresată industriilor culturale, lansată în 2004 și care se referă la modul în care „cultura poate genera responsabilizarea și coeziunea comunităților” (informațiile se pot găsi pe site-ul Consiliului Britanic).

De asemenea, coaliția și-a propus lărgirea cercului de investitori și parteneri de dialog. Principiile de regenerare urbană asumate de către această coaliție sunt inspirate din principiile de dezvoltare urbană promovate la nivel european. Astfel, coaliția a încercat atragerea într-un parteneriat a unor reprezentanți ai municipalității precum și colaborarea cu un liceu din apropiere în scopul implicării unor reprezentanți ai comunității locale în proiectele de regenerare urbană.

Dacă la început tendința regenerării urbane era de a schimba imaginea industrială a orașelor cu una în care divertismentul și consumul să fie principalele coordonate, (Harvey, 1989), la ora actuală accentul în politicile de regenerare urbană cade pe rolul artei și al culturii (Mommaas, 2004). În acest sens, conceptul de „cluster cultural” (*ibidem*) a devenit un reper important în caracterizarea noilor tendințe de grupare a unor activități economice și culturale în proiectele de reconversie urbană. Clusterelor culturale nu sunt foarte precis definite în literatura de specialitate, ele privesc atât reconversia spațiilor industriale, cât și a construcțiilor noi în care sunt grupate o serie de funcții economice și culturale care au în comun creativitatea, iar modul în care acestea se dezvoltă poate urma atât bine cunoscutul scenariu al parteneriatelor public-privat dar și un alt tip de scenariu, de autonomie față de administrația publică (Mommaas, 2004, 526).

Se poate spune că prin principiile adoptate și prin parteneriatele derulate până acum, s-a adoptat o strategie de tip „cluster cultural”

și o viziune asupra dezvoltării urbane, care împrumută multe dintre conceptele folosite în regenerarea urbană la nivel european. Primul pas a urmărit, în principal, deschiderea dialogului cu administrația publică prin atragerea unor reprezentanți ai Centrului de Planificare Urbană și Metropolitană București din cadrul Primăriei Capitalei, a Direcției de Urbanism și Amenajare a Teritoriului a Primăriei Capitalei, și ai comunității locale (cadre didactice ale unui liceu din apropiere) în proiecte culturale. La aceste întâlniri au participat și o serie de arhitecți și urbanisti interesați de formarea unui program de regenerare urbană pentru zona Piața George Coșbuc-Calea Rahovei.

Până în aprilie 2005, s-au desfășurat trei etape în care s-au organizat sesiuni (sub formă de workshop-uri) de discuții, urmate uneori de evenimente culturale. Prima întâlnire a avut loc în luna octombrie 2005 și a avut ca temă de discuție problema regenerării urbane urmărind identificarea unor interese comune printre participanți și stabilirea unor viitoare direcții de acțiune. Cel de-al doilea set de întâlniri care a avut loc în luna noiembrie 2005, a vizat potențialul de dezvoltare al zonei, incluzând și o prezentare din partea Centrului de Planificare Urbană și Metropolitană cu privire la planurile Primăriei Capitalei în legătură cu dezvoltarea ulterioară a orașului, în general, și a zonei respective, în particular. Cel de-al treilea set de întâlniri a avut loc în luna martie 2006 și s-a concentrat asupra schimbului de experiență cu specialiști britanici din domeniul planificării și regenerării urbane (ordinea exactă a evenimentelor poate fi urmărită și pe pagina web a coaliției www.vaurma.ro).

Printre evenimentele culturale organizate cu ocazia acestor întâlniri s-a numărat și un concert în aer liber în Piața George Coșbuc, la care au participat o trupă autohtonă și o formație din Marea Britanie și un tur al Palatului Bragadiru la care au participat și elevi din trupa de teatru a liceului menționat anterior, ghid fiind un actor britanic. Pe viitor se au în vedere organizarea unor cursuri de vară cu elevii liceului menționat

cu participarea unor specialiști ai companiilor din domeniul industriilor creative grupate în proiectul ARK, organizarea unei anchete sociale în care elevii de liceu să fie implicați, ca operatori de teren, și a unei competiții artistice care să se folosească de rezultatele anchetei sociale pentru a propune o serie de proiecte artistice care să reflecte problemele și nevoile dominante ale populației din zonă.

Programul de regenerare urbană pune accentul pe reabilitarea imaginii zonei la nivelul orașului. Numele ales pentru acest demers „Va Urma, Mișcarea de regenerare urbană și culturală” subliniază, potrivit inițiatorilor acestei colaborări, caracterul continuu și deschis al procesului de regenerare urbană. Parteneriatul își definește misiunea în următoarele cuvinte : „Să atragem atenția asupra Rahovei, zonă bucureșteană cu potențial de dezvoltare”. Obiectivele principale ale programului sînt în număr de trei. Primul constă, mai ales, în valorificarea patrimoniului arhitectural al zonei prin promovarea continuității în încercările de înnoire a spațiului construit : „Va Urma înseamnă îmbrățișarea moștenirii istorice a orașului și reabilitarea acesteia, înseamnă continuitate în loc de demolare”. Al doilea obiectiv se referă la revigorarea comercială a zonei, înțeleasă tot în sensul continuității, dar și al deschiderii către tendințe economice noi : „Vrem să le propunem investitorilor oportunitățile și viziunea care să armonizeze «Bucureștiul de altădată» cu cel de mâine. Cel de-al treilea obiectiv numit activare socială se referă la atragerea publicului în zonă : „Va Urma propune o serie de activități care să ofere alternative de petrecere a timpului liber în zona de reședință și care să atragă vizitatori din tot orașul” (programul de acțiune poate fi găsit pe site-ul www.vaurma.ro).

Potrivit programului acestei inițiative, activitățile organizate sub umbrela „Va Urma” sunt evenimente publice cum ar fi „concerte, expoziții, diverse evenimente culturale și artistice care să prezinte *Urbanul* sub lumina reflectoarelor, supunând atenției locale și generale zona și proiectul”, dialoguri la care să participe autoritățile publice, investitori,

experți în urbanism și arhitectură, persoane din domeniul artistic și al industriilor creative – „aceștia sunt actori principali pe scena orașului, care hotărăsc dacă, unde și cum se poate reabilita zona”, și întâlniri destinate comunității sau persoanelor interesate „care vor oferi atât expertiza unor profesioniști, cât și oportunitatea publicului de a interacționa și a-și îmbogăți cunoștințele și abilitățile”. Parteneriatul, așa cum este definit în această platformă, cuprinde un nucleu organizatoric format din compania de relații publice, compania de publicitate și Consiliul Britanic, el fiind definit ca un parteneriat pentru „dialog constructiv”, deschis tuturor celor interesați de dezvoltarea zonei.

Care este însă viziunea fiecărui membru al parteneriatului despre ce înseamnă regenerare urbană și cum ar trebui să se realizeze ? În general, acestea par să coincidă, diferențele apărând la nivelul direcțiilor și fiind de natură economică, cultural-estetică și socială. Astfel, pentru reprezentantul companiei de relații publice, regenerarea urbană este un proces consultativ în care miza principală este armonizarea intereselor între reprezentanții administrației publice, investitori și reprezentanții comunității locale pe baza dialogului. Potrivit acestuia, strategia prin care se urmărește atingerea acestui obiectiv cuprinde trei niveluri : construirea unei imagini noi pentru zona respectivă la nivelul orașului, implicarea comunității locale în scopul redescoperirii locului și însușirii istoriei locale și crearea unui plan de dezvoltare urbană care să implice investitorii, administrația și comunitatea. Din interviuri reiese că și ceilalți membri ai proiectului ARK împărtășesc viziunea reprezentantului companiei de relații publice.

Reprezentanta Consiliului Britanic consideră regenerarea urbană un proces aflat în continuă transformare, care îmbină dimensiunile economică, culturală și socială, și susține totodată utilitatea modelelor britanice și europene de regenerare urbană pentru construirea unor astfel de inițiative în spațiul bucureștean, în particular în zona Piața Coșbuc-Calea Rahovei vizată de mișcarea

„Va Urma”. De asemenea, aceasta subliniază absența centrelor comunitare din cartierul Rahova și nevoia limitării planurilor preponderent comerciale de dezvoltare a zonei prin intermediul inițiativelor de tip cultural – artistic care pot avea rolul de resurse în colaborarea cu comunitatea locală.

Printre cadrele didactice, atitudinile față de impactul unei astfel de inițiative pentru transformarea zonei variază de la scepticism la optimism. În ceea ce privește implicarea elevilor în activitățile organizate până acum, acestea sunt apreciate ca având un rol pozitiv pentru participanți.

Rolul administrației publice în programul „Va Urma” este în momentul de față mai degrabă pasiv. Acest lucru se datorează mai ales principiilor și practicilor curente de dezvoltare urbană din cadrul municipalității care dovedesc o abordare de sus în jos a problemei, opusă principiilor asumate de către investitori și instituții culturale. În plus, o problemă importantă care duce la blocarea cooperării dintre administrație și coalitie este ambiguitatea informațiilor puse la dispoziție de către municipalitate cu privire la prioritățile sale de dezvoltare urbană pe termen lung. Această lipsă de transparență privind dezvoltarea urbană derivă din lipsa coordonării dintre direcțiile din cadrul Primăriei Capitalei. De asemenea, există o slabă descentralizare în privința puterii de decizie la nivelul administrației locale.

Putem vorbi despre un parteneriat public-privat în cazul de față ?

Conceptul de parteneriat public-privat nu se aplică în cazul de față întrucât deși există o inițiativă în acest sens, venită din partea unei coalitii de investitori și instituții culturale, administrația publică nu are pentru moment un rol activ în coalitie. Această situație poate fi explicată printr-o divergență a principiilor de dezvoltare urbană după care se ghidează membrii parteneriatului și administrația, iar această diferență poate fi explicată printr-o dinamică global-local.

Astfel, în timp ce în cadrul coalitiei predomină o viziune asupra planificării urbane apropiată de strategia „clusterului cultural” (Mommaas, 2004), municipalitatea adoptă un discurs diferit ce poate fi caracterizat pe scurt ca o abordare de sus în jos. Principalele elemente care fac din strategia de planificare urbană o strategie de tip cluster cultural sunt apartenența celor mai mulți dintre investitori la domeniul industriilor creative, reconversia unor spații industriale prin punerea în valoare a arhitecturii lor industriale și combinarea funcțiilor economice cu cele culturale ca resurse pentru regenerare urbană. În cuvintele reprezentantului companiei de relații publice, coalitia are o strategie de dezvoltare diferită de cea a primăriei capitalei :

„Clădirea noastră are două părți mari să spun așa, etajele superioare sunt birouri, iar parterul și subsolul sunt spații publice de petrecere a timpului liber cu caracter artistic și comercial, cafenele, magazine, artă, design. Cam mixul ăsta îl văd în zonă, adică un amestec de business, locuință cu caracter mai boem și mai orientat către nou, către schimbare și nu o zonă așa cum o vede primăria în acest moment, financiară și de reprezentativitate, [...] adică n-o văd ca o zonă care efectiv se întoarce cu spatele către vecinătățile Rahovei să spun, pentru că fiind o zonă de reprezentativitate, tentația ar fi să tragi așa un gard, un zid, să nu se vadă săracii sau mizeria de Rahova. [...] Asta înseamnă integrare urbană, înseamnă să găsești niște punți de legătură astfel încât să nu crezi enclave, să zic așa, elitiste în oraș [...] Ea acum, din perspectiva primăriei, este o zonă care ar putea primi o anumită reprezentativitate din faptul că se află în preajma Casei Poporului, Bucureștiul având nevoie de o zonă de instituții.”

Citatul de mai sus demonstrează cum strategia parteneriatului privind regenerarea urbană face apel la armonizarea destinațiilor date prin reconversie urbană cu nevoile și preferințele populației din vecinătatea imediată și din cartier. Unul dintre elementele acestui

demers este accentul pus pe creativitate și pe atragerea resurselor artistice în proiectul de regenerare urbană în scopul de a determina o participare din partea comunității locale. Totuși acest tip de discurs nu ia în calcul faptul că spre deosebire de spațiul occidental unde grupurile reprezentând interesele locale sunt autonome și se opun de multe ori intereselor private, în statele post-socialiste nu există un precedent pentru astfel de asociații în care să fie grupate interesele comunităților locale. În cazul de față există o rețea în formare în care sunt implicați investitori, instituții culturale și cadre didactice de la liceul din apropiere, dar problemele reprezentativității și participării active și nu doar formale în ceea ce privește luarea deciziilor identificate în demersuri similare din spațiul vestic (Vilaplana, 1998) sunt semnificative și pentru cazul de față.

În ceea ce privește viziunea municipalității în legătură cu regenerarea urbană, pe baza interviurilor și a observației am constatat că predomină o abordare de sus în jos în dezvoltare urbană. Astfel, la ora actuală există planuri pentru crearea unei artere noi de circulație care să redistribuie traficul de pe una dintre principalele artere centrale bucureștene și să ajungă până în apropierea locației vizate de coaliția pentru regenerare urbană. În plus, având în vedere faptul că în imediata vecinătate a acestei zone se află o serie de instituții guvernamentale cum ar fi Casa Poporului și o serie de sedii de ministere, precum și spații abandonate a apărut ideea plasării „cartierului european” în vecinătatea zonei vizate de mișcarea de regenerare urbană, aici urmând să se găsească sediile instituțiilor Uniunii Europene după aderarea României.

În spatele acestei diferențe de viziune privind dezvoltarea urbană se află de fapt o serie întregă de practici locale legate de absența unor politici de regenerare urbană și de nerespectarea prevederilor urbanistice, de slaba putere de decizie a centrelor de planificare urbană la nivel local, de absența coordonării dintre compartimentele administrative ale Primăriei Capitalei.

Absența unor politici de regenerare urbană și nerespectarea prevederilor urbanistice,

înseamnă, în opinia reprezentantului companiei de relații publice că,

„Nu există o viziune globală și niște principii foarte clare care spun «domnule» astea-s principiile, nu le mai încălcăm indiferent ce interese comerciale are cutare sau cutare, sunt niște reguli pe care le batem în cuie și ne ținem de ele. Se speculează în continuare și orice construcție care apare în București este aleatorie, deci n-are legătură cu un plan de dezvoltare după care toată lumea se plânge și se lamentează că aoleu, ce s-a întâmplat, dar apare a doua, a treia...”

Această situație este pusă pe seama unor mecanisme slabe de control la nivelul Primăriei, în ceea ce privește respectarea regulamentelor urbanistice incluse în planul urbanistic general. După cum susține un reprezentant al Direcției de Urbanism din cadrul Primăriei,

„În final, la nivelul urbanismului nu se poate ști cât de îndemânatic va fi arhitectul [...] Mulți fac o arhitectură care nu e în contextul acesta, n-are legătură cu contextul Bucureștiului [...] pentru ei un regulament de urbanism se reduce de cele mai multe ori la procentul de ocupare, ce procent de utilizare ai, ce înălțime ți-a dat voie [...] Nu se referă la aspect, chiar dacă spune în aviz acolo că se vor respecta cutare lucruri, că fațadele sau construcția se vor înscrie în contextul construcțiilor înconjurătoare. Direcțiile de Control conțin [...] nu știu dacă în toată capitala la Direcțiile de Control ale primăriilor de sector și ale Primăriei Capitalei, în București există mai mult de trei sau patru arhitecți.”

De asemenea, deciziile importante privind planificarea urbană sunt luate fără consultare publică prealabilă, iar lipsa de coordonare a activităților direcțiilor din cadrul primăriei care se ocupă de planificare urbană pune probleme în ceea ce privește claritatea comunicării cu investitorii. Aceste elemente

creează o situație în care cooperarea dintre administrație și coaliție este blocată. Până în momentul de față, la întâlnirile coaliției au participat doar persoane din cadrul structurilor de planificare urbană ale Primăriei Capitalei, dar nu și din partea primăriei sectorului 5, în care se află zona vizată. De asemenea, după cum reiese din interviuri, în momentul de față nu există un plan urbanistic zonal al acestui sector. În plus, absența coordonării la nivel instituțional determină apariția confuziei printre investitori și a neîncrederii în instituțiile administrative.

După cum susține reprezentanta Consiliului Britanic,

„În general, este nevoie de un dialog de substanță, mai susținut între diverșii factori de decizie și agențiile implicate în crearea unui profil de viitor al orașului, pentru că am descoperit cu surprindere că, inclusiv la nivelul aceleiași primării, direcțiile nu discută între ele în mod real ; se întâlnesc la ședințe în care există o comunicare mai mult sau mai puțin unilaterală către factorii responsabili, dar nu există un model de lucru în comun în care direcția economică, cu cea de investiții și cu cea comunitară să încerce să abordeze un subiect împreună.”

Abordarea de sus în jos nu lasă loc pentru flexibilitate în formularea planurilor de dezvoltare urbană pe termen lung, astfel, în cuvintele reprezentantului companiei de relații publice :

„De la a fi doar prezent la a deveni jucător activ e mare diferență, și aceasta constă în abordare. În mod normal, primăria trebuie să fie un jucător important în acest proces, în sensul că ar trebui să inițieze și să-și construiască planurile de dezvoltare prin consultare publică, ceea ce ea nu face din două motive : unul, pentru că nu știe ce înseamnă consultare publică și confundă consultarea publică cu...cum să spun eu, cu promovarea activității lor [...] Deci consultarea publică e un proces în care îți bazezi o decizie pe anumite studii și în aceste studii

înglobezi și viziunea sau dorințele comunității, adică e un proces pe care în mod clar primăria nu știe să-l administreze și mai e un lucru : nici nu cred că o interesează, i se pare pierdere de timp [...] În momentul în care i se prezintă alte situații vede doar partea... cum să spun eu, partea festivă a procesului și nu partea de bucatărie internă.”

Prin urmare, tipul de colaborare și deschidere spre compromis ce caracterizează de regulă parteneriatele public-privat în alte contexte, lipsește în acest caz din mai multe motive, cum ar fi neîncrederea investitorilor în instituțiile administrative, mai ales din cauza lipsei de coordonare dintre acestea. De asemenea, abordarea dezvoltării urbane de sus în jos blochează și mai mult cooperarea dintre actori, astfel încât se poate ajunge la o situație tensionată, în care nu mai există nici o deschidere spre compromis. După cum explică reprezentanta fundației pentru artă contemporană :

„Din păcate, de fiecare dată când un reprezentant al unei structuri de autoritate locală este invitat la o discuție există această polarizare clară, toată lumea e împotriva autorităților și atunci discursul celorlalți se rezumă la faptul că primăria nu face, primăria nu dreg și așa mai departe, iar primăria este în mod automat pe o poziție agresivă și defensiv-agresivă, adică voi nu știți, nu sunteți informați, așa zice legea, noi facem, noi nu știi ce. Adică, din păcate, în loc să se ajungă la o platformă de comunicare a cărei existență să fie înțeleasă de toată lumea ca fiind în interesul general, cei de la primărie dau cu tifla, susținând că, de fapt, ei au pe site sau că există contextul legal, sau că ceilalți sunt prea proști ca să știe sau sunt prea puțin informați ca să aibă o părere pertinentă, iar pe de altă parte ceilalți își susțin punctul de vedere, dar lucrurile astea nu sunt comunicate suficient de clar, eforturile sunt pe jumătate ; de fapt, astea sunt niște instrumente ca lucrurile să pară ok, pe când în realitate nu sunt așa.”

Această divergență între principiile de dezvoltare urbană pe care și le asumă membrii coaliției, pe de o parte, și practicile de lucru ale administrației publice, pe de altă parte, poate fi interpretată și ca un rezultat al interacțiunii unor factori globali și locali. Astfel, la nivelul coaliției predomină un model de regenerare urbană inspirat din experiențe precum SoHo, în care accentul cade pe importanța culturii și artei ca resurse pentru crearea unei zone cu un profil divers, în vreme ce la nivelul Primăriei Capitalei predomină ideea transformării ariei respective într-o zonă destinată centrelor de afaceri și instituțiilor europene, care riscă să intre în discrepanță cu restul cartierului, în care locuiesc și grupuri sociale cu o situație economică precară. Prin urmare, anumiți factori globali, precum tendința spre reconversia urbană a spațiilor industriale și promovarea pe plan european a unor principii de regenerare urbană participative interacționează cu o serie de practici locale legate de absența unor politici de regenerare urbană, de slaba descentralizare a puterii de decizie la nivelul organismelor de planificare urbană, de absența coordonării dintre compartimentele administrative ale primăriei generale. De aici rezultă divergența viziunilor de dezvoltare urbană între coaliție și administrație și absența unei cooperări reale între acești actori. Aceste observații sunt în concordanță cu rezultatele prezentate și de alte studii de caz privind regenerarea urbană în spațiul post-socialist, studii care au identificat probleme precum lipsa cooperării între instituțiile administrative și cerul investitorilor, absența unor politici coerente de regenerare urbană, precum și lipsa descentralizării procesului decizional la nivelul instituțiilor administrative (Blum, 2002 ; Feldman, 2000).

Concluzii

Dezindustrializarea a determinat apariția unor probleme urbane precum abandonarea clădirilor, declinul demografic, creșterea ratei criminalității, și lipsa investițiilor. De

asemenea, pe fundalul unei treceri de la management la antreprenoriat în guvernarea urbană vestică, administrațiile locale au răspuns intensificării competiției dintre orașe pentru resurse cu strategii de regenerare urbană care urmăreau dezvoltarea economică a localităților. Astfel de strategii au fost inițiate prin coaliții de dezvoltare în care elitele locale dețineau un rol privilegiat. Ca urmare, parteneriatele public-privat au fost criticate pentru excluderea din procesul decizional a grupurilor locale de rezidenți și pentru faptul că au dus de multe ori la apariția gentrificării. Din acest motiv, în ultimii ani, s-a încercat o abordare participativă la nivelul politicilor de regenerare urbană, în care asociațiilor comunitare li se acordă un rol în luarea deciziilor. De asemenea, inițiativele de regenerare urbană, realizate fie individual, fie colectiv (prin asociații de antreprenori, asociații culturale sau prin parteneriate public-privat) au aplicat de multe ori principiul reconversiei urbane pentru reciclarea spațiilor industriale abandonate, astfel încât la ora actuală reprezintă o practică foarte răspândită în dezvoltarea urbană.

În Europa Centrală și de Est, unde dezindustrializarea reprezintă un fenomen mai recent decât în statele vestice, problema regenerării urbane este mai puțin dezbătută. De asemenea, în contextul tranziției post-socialiste, procesul dezvoltării urbane este condus de elitele politice care, datorită rețelelor de influență moștenite din perioada precedentă, au mai ușor acces la capitalul economic, în vreme ce asociațiile comunitare sunt de regulă slabe (Kulcsar și Domokos, 2005). În plus, conflictele politice pot împiedica, de multe ori, punerea în practică a proiectelor de regenerare urbană. Guvernarea urbană își păstrează încă în Europa de Est caracterul elitist. În ceea ce privește reconversia urbană a spațiilor industriale, atunci când este practică, ea apare ca o influență globală populară, mai ales printre companiile imobiliare și investitorii privați și mai puțin ca o soluție adoptată de administrația publică în colaborare cu antreprenori și cu alte organizații civice sau culturale.

După cum ilustrează un studiu de caz realizat de Merje Feldman (2000) asupra unei inițiative de regenerare urbană din Talinn, deși presa a categorisit demersul drept începutul unui parteneriat public-privat, aceasta a fost doar o aparență, întrucât municipalitatea a avut un rol neînsemnat în planul de regenerare urbană, din cauza caracterului limitat al resurselor financiare, a lipsei expertizei în domeniu și a tensiunilor existente în relațiile dintre autoritățile centrale și administrația locală. În plus, rolul autorității locale se limitează la reglementarea utilizării terenurilor și la designul urban, fără a cuprinde și o funcție de planificare economică, aceasta din urmă revenind autorităților centrale (ibidem).

Un alt studiu de caz (Blum, 2002), realizat de această dată asupra unei inițiative de regenerare urbană din București, care avea drept scop continuarea unui proiect început în perioada socialistă – numit Centrul Civic – demonstrează că, în ciuda existenței unei idei inițiale de marketing urban, prin care Ordinul Arhitecților împreună cu Primăria Capitalei au organizat un concurs internațional de proiecte (București 2000) în vederea unei soluții pentru zona destructurată de proiectul ceaușist, în practică, divergențele politice survenite între administrația locală și cea centrală, absența unui cadru instituțional stabil privind reglementările urbanistice, precum și fragmentarea privind luarea deciziilor în cadrul municipalității au blocat materializarea proiectului ieșit câștigător în urma competiției internaționale.

De asemenea, cazul coaliției de regenerare urbană din cartierul Rahova dovedește că

predominanța unei abordări de sus în jos privind regenerarea urbană și absența unor politici de regenerare urbană împiedică, în cele din urmă, cooperarea și compromisul dintre administrație și coaliția de investitori și instituții culturale. Spre deosebire de spațiul vestic, unde regenerarea urbană se bazează, de multe ori, pe parteneriate public-privat ce presupun formarea unei coaliții între investitori și administrația publică, în cazul de față, deși putem vorbi despre o inițiativă de construire a unui parteneriat public-privat, venită din partea unor investitori în colaborare cu instituții culturale, administrația publică nu joacă un rol activ în coaliție.

Totodată, putem spune că există o divergență a principiilor de dezvoltare urbană între administrația publică și coaliția în cauză, explicată printr-o dinamică global-local. Abordarea de sus în jos a administrației locale privind dezvoltarea urbană reflectă forța practicilor locale în planificarea urbană. Printre cauzele globale care contribuie la apariția unei divergențe a principiilor de regenerare urbană între administrație și coaliție se numără propagarea curentului de reconversie urbană a spațiilor industriale și implicarea industriilor creative în astfel de acțiuni, precum și adoptarea, la nivelul coaliției, a unei strategii de regenerare urbană care îmbină preocuparea pentru utilizarea artei și culturii (ca resurse pentru regenerarea urbană) cu idei privind guvernarea urbană participativă prin încercarea de a crea un forum de discuție care să includă, alături de investitori, și reprezentanți ai administrației și ai comunității locale.

Bibliografie

- Adelkovic M., Adelkovic H. (1998). Conversion as a means of applying new urban contents into the areas where industrial plants have been removed. *Architecture and Civil Engineering*. 1, 577-584.
- Blum Hapenciuc, I. (2002). Influence du Jeu des Acteurs sur la Forme Urbaine. Le Cas des Grandes Opérations Urbaines en Centre Ville de Bucarest 1977-2000, Mémoire DEA, INSA Lyon, Teză de Masterat.
- Chelcea L. (2000). Grupuri Marginale în Zone Centrale : Gentrificare, Drepturi de Proprietate și Acumulare Primitivă Post-Socialistă în București. *Sociologie Românească*. 3-4, 51-68.
- Feldman M. (2000). Urban Waterfront Regeneration and Local Governance in Talinn. *Europe – Asia Studies*. 52, 829-850.

- Harding A. (1999). North American Urban Political Economy, Urban Theory and British Research. *British Journal of Political Science*. 29, 673-698.
- Harvey D. (1989). From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism. *Geografiska Annaler, Series B, Human Geography*. 71, 3-17.
- Hollands R., Chatterton P. (2003). Producing nightlife in the new urban entertainment economy: corporatization, branding and market segmentation. *International Journal of Urban and Regional Research*. 27, 361-385.
- Knox P. L. (1991). The restless urban landscape: Economic and Sociocultural change and the transformation of metropolitan Washington DC. *Annals of the Association of American Geographers*. 81, 181-209.
- Kulcsar L. J., Domokos T. 2005. The post-socialist growth-machine: The case of Hungary. *International Journal of Urban and Regional Research*. 29, 550-563.
- Lynch O. M. (1994). Urban anthropology, postmodernist cities and perspectives. *City and Society*. 35-52.
- Mihăilescu V. M. (2003). *Evoluția Geografică a Unui Oraș – București*. București: Editura Paideia.
- Molotch H. (1976). The city as a growth machine: toward a political economy of place. *The American Journal of Sociology*. 82, 309-332.
- Mommaas H. (2004). Cultural Clusters and the Post-industrial City: Towards the Remapping of Urban Cultural Policy. *Urban Studies*. 41, 507-532.
- Mucchielli A. et. al. (2002). *Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale*. Iași: Editura Polirom.
- Podmore J. (1998). *(Re) Reading the Loft Living Habitus in Montreal's Inner City*, Oxford, Blackwell.
- Roche M. (1992). Mega-events and micro-modernization: On the sociology of the new urban tourism. *The British Journal of Sociology*. 43, 563-600.
- Savage M., Warde A. (1993). *Urban Sociology, Capitalism and Modernity*. Londra: Macmillan.
- Sieber T. R. (1991). Waterfront revitalization in post-industrial port cities of North America. *City and Society*. 5, 120-136.
- Short J. R. 1989. Yuppies, yuffies and the new urban order. *Transactions of the Institute of British Geographers New Series*. 14, 173-188.
- Short J. R., Benton L. M., Luce W. B., Walton J. (1993). Reconstructing the image of an industrial city. *Annals of the Association of American Geographers*. 83, 207-224.
- Stark D. (1996). Recombinant property in East European capitalism. *The American Journal of Sociology*. 101, 993-1027.
- Vilaplana B. (1998). Partnerships and Networks as New Mechanisms Towards Sustainable Urban Regeneration, Working Paper No. 91, Development Planning Unit, University College London, Teză de Masterat.
- Yin R. K. (2005). *Studiul de caz. Designul, colectarea și analiza datelor*. Iași: Editura Polirom.
- Zukin S. (1987). Gentrification: Culture and Capital in the Urban Core. *Annual Review of Sociology*. 13, 129-147.
- <http://www.adplayers.ro/?id=3&news=348>
- <http://www.colosseum.fr/ballroom/index.php?page=history-founder>
- http://www.iaim.ro/evenimente_anunturi/arhitecturiada/industrial_rehabilitation
- www.vaurma.ro